

Hørings svar – Forslag til lov om omsetning av bøker (bokloven)

Norske Barne- og Ungdomsbokforfattere (NBU) viser til høringsbrevet fra Kulturdepartementet 18.08.2022 med **forslag til lov om omsetning av bøker (bokloven)**, og tilhørende høringsnotat, og gir med dette vårt innspill.

Norske Barne- og Ungdomsbokforfattere er en selvstendig forening grunnlagt i 1947. Foreningens formål er å ivareta norske barne- og ungdomsbokforfatteres faglige og økonomiske interesser, samt å verne og fremme norsk barne- og ungdomslitteratur.

Innledningsvis vil vi takke regjeringen for å ha tatt initiativ til en ny boklov som vi håper vil bidra til å styrke og ivareta litteraturens bredde og kvalitet.

§ 1. Formål

Lovens formål er å legge til rette for bredde, mangfold og kvalitet i norsk litteratur og å sikre god tilgjengelighet til litteraturen for alle i Norge.

Loven skal også ivareta forfatter- og leserinteresser og legge til rette for et mangfold av aktører, bidra til å fremme kultur- og kunnskapsformidling og styrke skriftkulturen på bokmål, nynorsk og de samiske språkene.

4.1.2 I tillegg til at formålsparagrafen understreker behovet for å ivareta de norske og samiske skriftspråkene, er NBU svært positive at det er nettopp forfatter- og leserinteresser som blir fremhevet, og vi vil understreke at det er ingen andre i det litterære kretsløpet som i samme grad er essensielle for at vi har et levende litteraturfelt i Norge.

Utvalget av norsk litteratur må gjenspeile alle i samfunnet, gjennom god tilgang til variert, mangfoldig og relevant litteratur. Gode leseevner er med på å utjevne sosiale forskjeller, og manglende leseevne og tekstforståelse kan på sikt skade den oppvoksende generasjons muligheter i arbeidslivet og svekke de demokratiske prosessene. Vi behøver litteratur som treffer alle, uavhengig av f.eks. etnisitet eller sosioøkonomiske bakgrunn, og det må opprettholdes et økt fokus på inkludering og representasjon i litteraturen.

§ 2. Definisjoner

I denne loven menes med

- a. **bok:** utgivelse innenfor lovens virkeområde, som tilgjengeliggjøres for publikum uavhengig av publiseringsformat, herunder en heftet eller innbundet bok (papirbok), en elektronisk fil (e-bok) eller en innlest parallellutgave av papirbok og elektronisk bok (lydbok)
- b. **leverandør:** privatperson eller virksomhet som utgir bøker med ISBN-nummer
- c. **forhandler:** virksomhet som selger bøker til sluttkunde i eksemplarsalg, fysisk eller digitalt
- d. **sluttkunde:** enhver som kjøper bøker til andre formål enn for videresalg
- e. **digital abonnements tjeneste:** strømmetjeneste eller annen tjeneste som gir sluttkunde tilgang til e-bøker og lydbøker gjennom å tegne abonnement
- f. **tittel:** et litterært verk som kan foreligge i ulike formater, herunder trykt bok, e-bok, lydbok
- g. **omsetning:** salg av bøker i eksemplar og tilgjengeliggjøring av e-bøker og lydbøker i digitale abonnements tjenester
- h. **fastpris:** bindende videresalgpris på en bok til sluttbruker som skal gjelde i en konkret periode (fastprisperioden)

4.2.2. NBU mener at definisjonsparagrafen er ryddig og oversiktlig, men vil gjerne knytte en kommentar og et innspill til definisjonen av **bok** i § 2/punkt 4.2.2 i høringsnotatet:

NBU foreslår at lydboken sidestilles med papirboken og e-boken. Dvs. at «*en innlest parallellutgave av papirbok og elektronisk bok*» strykes og at det endres til at lydboken får samme posisjon som de andre formatene.

Det er grunn til å tro at stadig flere forfattere kommer til å utgi bøkene sine rett på lyd, særlig for barn og unge. Vi er selvsagt for at disse utgivelsene også skal ha den samme fastprisperioden, men ikke at den nødvendigvis må finnes som e-bok eller papirbok parallelt. Hvis vi binder lydboken til det trykte ord, vil dette forhindre innovasjon og gjøre det vanskeligere for forfattere å overleve i en stadig med digital framtid, der lydboken tar større plass.

Vi mener dessuten at det ikke blir vanskelig å skille mellom hva som er en litterær tekst på lyd og f.eks. en podkast (ingen ønsker fastprisperiode på podkasten sin).

Særlig for barn og unge vil det i større grad være behov for denne typen litterære produksjoner. Lydboka har blitt en stadig viktigere inngangsport til litteraturen for barn, og at det kan dukke opp forskjellige hybridformater i framtiden som kan være et positivt tilskudd til formatfloraen, og både gagne forfattere og lesere/lytter.

§ 3. Lovens virkeområde

Loven gjelder for omsetning av bøker på bokmål, nynorsk eller samiske språk utgitt av norsk leverandør for salg gjennom norsk forhandler. Loven gjelder likevel ikke ved salg til sluttkunde i en annen stat.

Loven gjelder for omsetning av skjønnlitteratur, sakprosa, [fagbøker for profesjonsmarkedet og lærebøker for høyere utdanning,] uansett publiseringsformat. Loven gjelder ikke for omsetning av skolebøker til grunnskolen og videregående skole eller omsetning av brukte bøker.

Kongen gir forskrift om lovens anvendelse på Svalbard og kan fastsette særlige regler under hensyn til de stedlige forhold.

4.3. NBU støtter at lovens virkeområde skal være å regulere omsetningen av de bøkene som danner grunnstammen i den litteraturen som er tilgjengelig for allmenheten både innenfor skjønnlitteratur og sakprosa.

Vi stiller oss også bak NFFOs (Norsk Faglitterær Forfatter- og Oversetterforening) støtte til forslag til alternativ 1 i § 3, 4.3 i høringsnotatet om at lærebøker for høyere utdanning og fagbøker for profesjonsmarkedet også bør omfattes av bokloven.

Ved å inkludere akademiske lærebøker og fagbøker i loven, vil den både bidra til at det kan skrives bøker på norsk i alle fag, og sørge for at prisen på pensumbøker ikke blir styrt for mye av hvor mange studenter som faktisk tar faget. Fastprisen, som er det mest sentrale elementet i bokloven, vil gjennom å gi et forutsigbart inntektsgrunnlag i en periode, legge til rette for at vi fortsatt har et godt utbygd bokhandlernet ved utdanningsinstitusjoner over hele landet. Bokhandelen må også anerkjennes som en svært viktig del av den akademiske offentligheten, ved at den utvider perspektiver og styrker den akademiske kulturen som studenter og ansatte i universitets- og høgskolesektoren tar del i.

Inkludering av lærebøker og fagbøker i bokloven vil også være i tråd med den nye språklovens formål om å styrke norsk som et samfunnsbærende språk som skal kunne brukes på alle områder, inkludert academia. Vi viser her blant annet til høringssvaret

fra Språkrådet. Videre mener vi, som Språkrådet, at utgivelser på de nasjonale minoritetsspråkene kvensk, romani og romanes bør omfattes av loven.

§ 4. Normalkontrakt

Representanter for forfattere, illustratører og oversettere kan samarbeide med leverandører om normalkontrakter som inneholder bestemmelser om honorarsatser for forfattere og illustratører, provisjonssatser for deres agenter, og oversetterhonorar. Departementet kan gi forskrift om særlige tilfeller hvor normalkontrakter skal anvendes.

4.4.2 I dagens marked er det gitt et unntak i konkurranselovens § 10 som gjør det mulig å framforhandle avtaler på foreningsnivå, gjerne omtalt som normalkontrakter, og som blant annet regulerer forfatterens andel av inntekter fra omsetningen av bøkene deres, såkalt *royalty*.

Det eksisterer en solidaritet blant forfattere, noe som gjenspeiles i et bredt ønske fra forfatterstanden om likelydende avtaler og honoreringssatser. Ikke minst er forutsigbarhet et viktig argument for bruken av normalkontrakter. Det er også gjerne forfatterne som er den svakeste part ved eventuelle kontraktsforhandlinger, og det er derfor en styrke at det er forfatter- og oversetterforeningene som gir mulighet til å forhandle avtaler på vegne av sin kunstnergruppe, og derved gir forfatteren en trygghet i å vite at deres rettigheter er ivaretatt. Det er gledelig at dette nå blir lovfestet.

Det er også svært positivt at bokillustratører og -designere gis adgang til å samarbeide om normalkontrakter, da mange barne- og ungdomsbokforfattere, inkludert NBUs medlemmer, er tegneserieskapere og illustratører.

§ 5. Fastpris på bøker

Leverandøren skal sette en fastpris for hvert publiseringsformat for den enkelte tittel. Fastprisen gjelder for leverandører og forhandlere i [12][18] måneder fra første gang tittelen utgis av en norsk leverandør. Leverandøren kan forlenge fastprisperioden med inntil sju år for særlig ressurskrevende utgivelser, mot å tilby sine forhandlere full returrett.

E-bøker og digitale lydbøker med fastpris kan ikke gjøres tilgjengelige i digitale abonnementstjenester før fastprisperioden for tittelen etter første eller annet ledd er utgått.

Departementet kan gi forskrift om fastpris på reelle nyutgaver av en tittel etter at fastprisperioden etter første eller andre ledd er utløpt.

Departementet gir forskrift om vilkår for kvantumsrabatter til sluttbruker, rabatter til bibliotek og rabatter ved samtidig salg av ulike formater av samme tittel i fastprisperioden.

4.5.2.1–8 Fastpris på nyutgitte verk sikrer rettighetshaverne en rimelig inntekt av salg og motvirker i noen grad priskonkurransen på nye verk. Fastprisen sikrer bredde og hindrer at smale bøker til fullpris skal måtte konkurrere på pris med paller dekket av fjorårets bestselgere. Fastpris er et viktig virkemiddel for å hegne om og forlenge levetiden til den fysiske boka i konkurranse med blant annet lydbøker i strømmetjenester. Vi støtter derfor forlaget i punkt 4.5.2.8 om at de ikke skal være mulig å tilby lydbøker til strømming i abonnentstjenester innenfor fastprisperioden.

NBU støtter forslaget om en rullerende fastprisperiode, og ser fordeler og ulemper med både 12 og 18 måneders fastpris. Et viktig aspekt, som er noe underkommunisert i høringsnotatet, er om fastprisen skal følge **verket**, altså første utgivelse av f.eks. papirutgave, eller om utgivelsen av hvert **format** (pocket/billigbok, lydbok) skal utløse en ny fastprisperiode for det gitte formatet.

I utgangspunktet er vi positive til en lang fastpris, dvs. 18 måneder, da det bidrar til at en ny utgivelse, f.eks. i de travleste høstmånedene, skal slippe å konkurrere med fjorårets bøker gitt ut 12 måneder tidligere – og dermed nylig kommet i fripris. En lang fastprisperiode vil gjøre inntektgrunnlaget til forfatteren mer forutsigbart, og ivareta bredden i utgivelser, noe vi mener at fripris og et bestselgerfokus ikke vil gjøre.

En ulempe med 18 måneders fastpris er derimot at lydboken ikke vil bli tilgjengelig i strømming før halvannet år etter utgivelse av papirutgaven. For barne- og ungdomsforfattere er strømming en god sekundærinntekt, for en del til og med primærinntekt, og de er tjent med at bøkene tilgjengeliggjøres for strømming i rimelig tid etter papirutgaven. 12 måneder er her derfor mer hensiktsmessig. Vi har også sett statistikk som viser at lydbøker i stykksalg for barn- og ungdomslitteratur, gjerne gis ut et par måneder etter papirutgaven og at en fastpris pr. format, som også er blitt foreslått, da vil forlenge fastprisen ytterligere for lydboken: 18 måneder kan fort bli 20–21 måneder i det scenarioet.

På barne- og ungdomsbokfeltet er det heller ikke uvanlig at forlagene kjøper utgivelsesrettighetene til lydbøker som er innlest av NLB – Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek – som ytterligere forlenger tidsrommet mellom utgivelsen av papirboken og lydboken.

Vi støtter derfor punkt 4.5.2.5 i høringsnotat om at det er ønskelig at andre formater enn innbundet bok, f.eks. lydbok og e-bok ideelt sett bør utgis samtidig med papirboka.

Det er heller ingen grunn til at tro at forslaget om plikten til å tilby lydbøker i stykksalg iht. § 7 vil føre til såpass økt salg av nedlastbare lydbøker at det vil utjevne en forsinket tilgjengeliggjøring av bøker i strømming.

Et aspekt som også bør vurderes, er om det bør lovfestes et minimum antall måneder en utgivelse må være i fastpris. Altså at det er en rullerende fastpris på f.eks. 18 måneder, der hvert format minimum må ha fastpris i ni måneder. Dette for å unngå at f.eks. pocket/billigbok-utgaven av et verk gis ut rett før fastprisens utløp, noe som i praksis vil gi kortere fastprislengde på enkelte formater i forhold til dagens modell.

Basert på utfordringene ved de forskjellige modellene mener vi det er to fastprismodeller som er ideelle:

Alternativ 1: 18 måneders rullerende fastpris, der fastprisen følger **verket**, altså løper 18 måneder fra utgivelse av første format, men der utgivelse av påfølgende formater må underlegges fastpris i minimum 9 måneder.

Alternativ 2: 12 måneders rullerende fastpris, der utgivelse av hvert **format**, herunder ebok, pocket/billigbok og lydbok, utløser en ny fastpris.

4.6.2.2 NBU er positive til at sluttkunderabatten på 12,5% foreslås fjernet iht. pkt. 4.6.2.2 i høringsnotatet. En sluttkunderabatt som i praksis legges automatisk på i de store salgskanalen opplever ikke som en reell rabatt for sluttkunden. Det opplever også forvirrende for kunder at sluttkunderabatten oftere blir benyttet i nettbutikk enn i fysiske butikker, og dette svekker forståelsen av fastpris som et viktig virkemiddel. Vi syns det er viktig å påpeke at fastprisen skal og bør være fast i hele perioden.

§ 6. Plikt til å skaffe og levere papirbøker og e-bøker

En forhandler som har omsetning av papirbøker som kjernevirksomhet, skal på forespørsel fra en sluttkunde skaffe papirbøker som lagerføres av en leverandør. En leverandør skal på bestilling fra forhandler levere papirbøker og e-bøker som leverandøren har tilgjengelig til en forhandler som bestiller disse.

Departementet gir forskrift om gjennomføringen av forhandlernes og leverandørenes plikter etter første og andre ledd.

Departementet kan gi forskrift om at første og andre ledd får anvendelse for forhandlere og leverandører som ikke har omsetning av bøker som kjernevirksomhet.

4.7.2 NBU er positive til skaffe- og leveringsplikten for papirbøker lovfestes. NBU støtter forslaget om at skaffe- og leveringsplikt skal gjelde alle butikker som har boksalg som sin kjernevirksomhet. NBU mener også at forlag skal ha plikt til å levere bøker til nettbokhandlere så lenge de oppfyller bestemmelsen om skaffeplikt og for øvrig forholder seg til boklovens bestemmelser. En lovfesting av skaffe- og leveringsplikten fremmer forfatter- og leserinteressene, herunder bredde, kvalitet og mangfold, iht. formålsparagrafen.

§ 7. Plikt til å tilby og levere digitale lydbøker

En forhandler som tilbyr digitale lydbøker i eksemplarsalg, skal tilby alle lydbokutgivelser som er digitalt tilgjengelige for distribusjon fra leverandørene. En digital abonnementstjeneste som har formidling av lydbøker som kjernevirksomhet skal tilby eksemplarsalg av alle lydbokutgivelser som er digitalt tilgjengelige for distribusjon fra leverandørene.

En leverandør skal levere eksemplarer av digitale lydbøker til enkeltsalg i digitale abonnementstjenester, til forhandlere som omsetter lydbøker og til bibliotek.

Departementet kan gi forskrift om gjennomføringen av forhandlernes, abonnementstjenestenes og leverandørenes plikter etter første til tredje ledd.

4.8.2.1–2 Det er positivt at nedlastbare lydbøker blir mer tilgjengelige, og at dette kan føre til et bredere utvalg, men det er også en viss bekymring for at strømmetjenestene vil bruke dette som en unnskyldning til å "gjemme" korte barnebøker bak betalingsmurer. Lovforslaget regulerer ikke hva som skjer med nedlastbare lydbøker etter fastprisperioden, og det vil da bli opp til tjenestene hvilke lydbøker de senere vil gjøre tilgjengelig for strømming. Denne bekymringen må ses i

sammenheng med at vi allerede har sett indikasjoner på at strømmetjenestene ønsker å stramme inn på utvalget av korte barnebøker, da disse strømmes mye og dermed er mindre lønnsomme for tjenestene.

Punkt 2.3.4 i høringsnotatet bemerker det vertikale eierskapet mellom strømmetjenestene og enkelte forlag. NBU mener at muligheten til å favorisere titler fra egne forlag bør reguleres, og at strømmetjenestenes algoritmer ikke bør kunne rigges til å gjøre nettopp dette. Samtidig mener vi at departementet må se nærmere på, og regulere i forskrift, en åpenhet rundt strømmetjenestenes algoritmer for utvalg og presentasjon av titler til strømmetjenestenes brukere. Det er ingen grunn til at strømmetjenestene ikke skal kunne gi nøytral innsikt i hvordan algoritmene for presentasjon av titler fungerer, slik at man ser at eierforlagenes egne titler ikke prioriteres på bekostning av titler fra andre utgivere. En slik åpenhet blir særdeles viktig når titler også skal tilbys for stykksalg.

Folkebibliotekene er både demokratiskapende og sosialt utjevne, og et godt utvalg, også av lydbøker og ebøker, er viktig. Vi forstår behovet for god tilgang til nedlastbare lydbøker og e-bøker, også til husstander som ikke har tilgang på strømmetjenester for lyd f.eks. av økonomiske årsaker. Likevel er det essensielt at en levering- og skaffeplikt av lydbøker til bibliotekene, ikke spiser seg inn på forlagene og forfatternes inntekter fra kommersielle strømmetjenester.

Det nåværende lovforslaget legger tilsynelatende opp til at biblioteker også skal kunne tilby brukerne gratis lydbøker som fremdeles er i fastpris, og som derfor ikke er tilgjengelige gjennom abonnement i strømmetjenestene. I praksis vil bibliotekene kunne bli en gratis strømmetjeneste og potensielt uthule det kommersielle markedet for lydbøker. Dette vil ha motsatt effekt av departementets forslag om å lovfeste enkeltsalg av lydbøker til fastpris gjennom strømmetjenestene. Det kan i tillegg gi redusert stykksalg på e-bøker og fysiske bøker – som også vil være i fastpris. Forslaget som helhet vil kunne få negativ innvirkning på forfatter- og forlagsøkonomien og økonomien til andre medvirkere til lydbøker.

Her tror vi det finnes kompromisser, i form av avtaleverk, som i like stor grad vil ivareta lånerne, bibliotekenes, forlagenes og forfatternes interesser.

§ 8. Litteraturabonnement

Leverandører kan samarbeide om å tilby forhandlere forskjellige typer litteraturabonnement. Leverandørene skal tilby litteraturabonnementene til samme rabattsats og med identiske vilkår til alle forhandlere som tegner samme type abonnement. Departementet kan gi forskrift om nærmere bestemmelser om litteraturabonnementene.

4.9.2 NBU støtter forslaget om lovregulerte litteraturabonnementer og mener det er et viktig kulturpolitisk verktøy for å oppnå bredde i bokhandlenes litteratursortiment. Videre er det et gode for forfatterne, som får en viss garantiinntekt ved utgivelse av en ny bok, samt at det ligger en forutsigbarhet i at boka er tilgjengelig hos samtlige forhandlere. Vi mener at en kollektiv abonnentsløsning er å foretrekke, og at det forplikter aktørene i bokmarkedet til å tilby reell bredde og mangfold i sine utvalg.

§ 9. Samarbeid om fellesnedsettelse

Det kan samarbeides om fellesnedsettelse på bøker. En leverandør kan i forbindelse med fellesnedsettelse kun fastsette veiledende utsalgspriser for sine bøker. Samarbeidet kan ikke gå ut på å begrense en forhandlers adgang til å gjennomføre salg utenom fellesnedsettelse, eller om å begrense fellesnedsettelse til visse kampanjer.

4.10.2 NBU er enig i at det er et godt virkemiddel at det kan samarbeides om felles kampanjer som kan bidra til å framheve og løfte litteraturen, og skape større rom der litteraturen får en bredere oppmerksomhet. Men det er under en forutsetning at vilkårene i disse kampanjene ikke går på bekostning av forfatterens honorarer, og at det er en gjensidig respekt for det kollektive avtaleverket, da spesielt normalavtalene mellom forfattere og forleggere.

§ 11. Vilkår for forhandlinger mellom leverandør og forhandler

Avtaler regulert av denne loven kan ikke inneholde særlig gunstige vilkår basert på eierskap mellom leverandør og forhandler. [For papirbøker som har fastpris i henhold til § 5, skal det være en maksimalsats og en minimumssats for innkjøpsrabatt fra leverandør til forhandler. Dette er ikke til hinder for at leverandør og forhandler kan inngå individuelle avtaler om andre ytelser, så lenge gjensidige tiltak

bidrar til å oppnå lovens formål og er målbare. Rabatter i henhold til § 8 gjelder uavhengig av denne bestemmelsen. Departementet gir forskrift om størrelsen på satsene. Departementet kan gi forskrift om rabatter for innkjøp av e-bøker og digitale lydbøker.]

4.12.2 NBU støtter forslaget om at avtaler regulert av denne loven ikke skal inneholde særlig gunstige vilkår basert på eierskap mellom leverandør og forhandler. Særlig med tanke på strømming på lyd, og de vertikale eierskapet mellom forlag og strømmetjenestene, er det viktig å påse at ikke eierforlag gis bedre vilkår av sine eierforlag, og det er en likebehandling av små og store aktører.

Som NBU spilte inn til § 7 ønsker vi oss større åpenhet rundt strømmetjenestenes algoritmer for hvordan kundene blir eksponert for utvalg og presentasjon av titler. I tilfeller der forlag eier strømmetjenester må det unngås at de benytter seg av denne vertikale integrasjonen til å skaffe seg særlige fordeler.

Loven må videre sikre stor grad av åpenhet og transparens, og sørge for at det ikke finnes skjulte markedsmekanismer som favoriserer noen aktører over andre.